THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.

אן ענדערונג צום גוטען

פרעמיער מעקענזי קינג האט נעכטען באקאנט געמאכט אין פעדע־ראלען פארלאמענט, אז, אלס רעזולטאט פון זיין לעצטער פאליטיק, בנוגע דעם פארבאט צו ארויסגעבען "קלירענסעס" אויף שנאפס־שיפען פון דער קענעדער זייט, וועט עס פירען צו אן אפמאך צווישען די פאראייניגטע שטאטען און קאנאדע, וואו ביידע שכנישע לענדער וועלען זיך פארפליכטען צו אפהיטען די אינטערעסען איינע פון דער אנדערער.

ביז איצט איז, צווישען די שטאטען און קאנאדע אנגעגאנגען א ברייט פארצווייגטער קאנטראבאנד־האנדעל, ניט בלויז אויף שנאפס, נאר אויך אויף טאבאק, זייד, און דאס גלייכען. דער חילוק איז נאר וואס בעת דער שנאפס שמוגעל איז אנגעגאנגען פון קאנאדע נאך די שטאטען, איז דער טאבאק און זייד שמוגעל אנגעגאנגען פונקט פארקערט. פון דעם לעצטען קאנטראבאנד האנדעל האט שטארק געליטען די קאנאדער פלאנטאציע און פאבריצירונג אינדוסטריעס.

אין קאנאדע האט מען געוואוסט פון דעם דאזיגען איבעל, אבער עס האט גארניט געקאנט געטאן ווערען, ווייל די קאנאדער גרעניץ־שמירה אליין איז ניט געווען בכח צו קאנטראלירען דעם דאזיגען פארצווייגטען שמוגעל. כדי דער דאזיגער קאנטראבאנד־האנדעל זאל קאנען אפגעשטעלט ווערען, איז נויטיג געווען די פולסטע קאאפעראציע פון די אמעריקאנער גרעניץ־בעאמטע.

און דאס האט ביז איצט געפעלט. עס איז געווען א מין "קאץ־און־מויז" שפיעל, צווישען די שטאטען און קאנאדע. עס האט געזאלט הייסען אזוי: דערפאר ווייל קאנאדע וויל ניט העלפען אפצושטעלען דעם שנאפס־שמוגעל, דעריבער מאכט זיך אמעריקע ניט זעהענדיג און ניט וויסענדיג פון דעם טאבאק און זייד שמוגעל. אזא מין עקשנות פאליטיק האט זיכער קיינעם קיין נוצען ניט געקאנט ברענגען. און חוץ דעם, זענען דורך דעם באשעדיגט געווארען די פריינטליכע באציאונגען צווישען די צוויי שכנ'ישע לענדער.

עס האט דעריבער געמוזט קומען צו אן ענדערונג. און די דאזיגע ענדערונג האט געמוזט זיין צום גוטען.

פרעמיער קינג האט געמאכט דעם גוטען אנהויב. און איצט האלט עס שוין ביי וויטערדיגע גוטע פאלגען. עס האלט דערביי אז אמעריקע זאל באצאלען קאנאדע פאר איר גוטסקייט. אויך מיט א טובה. אמעריקע איז גרייט צו צולייגען א האנט און העלפען דער קאנאדער רעגיערונג צו אפשטעלען דעם קאנטראבאנד־האנדעל וואס געהט נאך איצט אן אויף אזא ברייטען מאסשטאב צווישען די שטאטען און קאנאדע.

אמת, פון א ריין פינאנציעלען שטאנדפונקט האט זיך אפשר די דאזיגע "טובה" ניט געלוינט פאר קאנאדע. זי וועט געוויס מער דערלייגען צום שנאפס מסחר ווי דאס, וואס זי וועט געווינען פון טאבאק און זייד. אבער פון א מאראלישען שטאנדפונקט האט זיך עס געלוינט. עס האט זיך געלוינט צו אויפהאלטען גוטע באציאונגען — אפילו אויב דאס זאל ברענגען קאנאדע א געלטליכען פארלוסט. אפשר וועט דאס ברענגען צו א נייער ערא, בנוגע די שכנ'ישע באציאונגען, וואס זענען לעצטענס א היבש ביסעל אנגעצויגען געווארען צווישען ביידע לענדער?

עס קאן זיין אז אלס רעזולטאט פון קאנאדע'ס פריינטליכער פאליטיק, זאל אמעריקע אויפהערען צו רודפ'ן די קאנאדער בירגער ביי זיך אין לאנד. און עס קאן אויך זיין, אז די הויכע טאריף פלענער, וועלכע וועלען געוויס שעדיגען די קאנאדער פארם אינטערעסען, זאלען פארמילדערט ווערען.

די פריערדיגע עקשנות'דיגע פאליטיק האט סוף־כל־סוף געמוזט געברעכען ווערען, ווייל עס וואלט געבראכט ביידע לענדער מער שאדען ווי גוטעס. עס וואלט געוויס געפירט צו א הויכען טאריף. פון וואס קאנאדע וואלט געליטען. און קאנאדע וואלט דערפאר אויפגעהערט קויפען פון אמעריקע, פון וואס די לעצטע וואלט באדייטענד געליטען. עס האט זיך דעריבער געפאדערט, אז אן ענדערונג זאל איין־מאל־פאר־אלע־מאל פארקומען, און דאס איז איצט דערגרייכט געווארען, א דאנק פרעמיער קינג'ס אויסגערעכענטער און פראקטישער פאליטיק בנוגע דעם פארבאט אויף די שנאפס־"קלירענסעס".

עס מערקט זיך דאך אן ענדערונג צום גוטען.

אידישע אויסוואנדערונג - אלץ א פראבלעם

ביי דעם יערליכען מיטינג פון אמעריקאנער "האיאס" איז באריכטעט געווארען אז אין פארלויף פון דעם פארגאנגענעם יאר האבען פופציג טויזענט אידען אויסגעוואנדערט פון אייראפע. און פון דער דאזיגער צאל זענען בלויז צעהן טויזענט אריינגעקומען אין אמעריקע. די איבעריגע פערציג טויזענט אידען האבען, פארשטעהט זיך, געמוזט אויסוואנדערען אין אנדערע אמעריקאנישע לענדער.

דאס איז בלויז א קורצער סך־הכל פון דעם לאנגען באריכט וואס איז ביי דעם מיטינג אפגעגעבען געווארען. אבער אונז אינטערעסירט ניט דאס איבעריגע פונ'ם באריכט ביים איצטיגען מאמענט. וואס אונז אינטערעסירט איז, דער פאקט, וואס העכער א צענדליג יאר נאך דער פארענדיגונג פון דער וועלט־מלחמה, ווערען נאך אלץ געטריבען די אייראפייאישע אידען צום וואנדער־לעבען.

עס איז לייכט זיך צו פארשטעלען אז ווען איינינגע אמעריקאנער לענדער וואלטען זיך ניט ארומגערינגעלט מיט אזעלכע אייזערנע ווענט פון "קוואטאס", "רעגיסטראציעס" און דאס גלייכען, וואלט מסתמא די אידישע אויסוואנדערונג פון אייראפע, דערגרייכט אינ'ם פארגאנגענעם יאר, ניט בלויז פופציג טויזענט, נאר אפשר מער ווי צוויי מאל אזוי פיעל. בלויז קיין קאנאדע וואלטען געקומען טויזענטער אידען יעדעס יאר ווען עס וואלטען נאר געווען מעגליכקייטען דערצו.

וואס באווייזט דאס אונז?

מיר זעהען אין דער דאזיגער גרויסער אידישער אויסוואנדערונג פון אייראפע, א סימפטאם פון אן ערנסטער קראנקהייט, וואס בושעוועט איבער גאנץ אייראפע און עס האט הויפטזעכליך געטראפען די אומגליקליכע אידען דארטען. דר. יצחק גרינבוים, דעפוטאט אין פוילישען סיים, האט זיך אמאל אויסגעדריקט זעהר געוואגט, "אז פוילען האט א מיליאן איבעריגע אידען". ווען דער דאזיגער סטייטמענט וואלט געמאכט געווארען פון א קלענערען אויטאריטעט וועגען דער פראגע און א ווייניגער אויפריכטיגען אידען ווי דר. גרינבוים איז, וואלט עס אפשר ארויסגערופען פארשיעדענע קאמענטארען איבער דער אויסגעהאלטענקייט פון דער דאזיגער דערקלערונג. ליידער אבער קאן מען ניט צווייפלען אין גרינבוים'ס אויפריכטיגקייט און אין זיין באקאנטשאפט מיט דעם דאזיגען ענין. און מען מוז דעריבער קומען צום שלוס, אז ער איז געווען, אין א באדייטענדער מאס גערעכט.

און עס איז דאך, ניט בלויז פוילען, וואס פארמאגט צופיעל אידען. נאר עס איז אויך ליטע, רוסלאנד, רומעניע, אונגארן, דייטשלאנד, עסטרייך און אנדערע אייראפייאישע לענדער. איבעראל הערט מען דאך איין־און־די־זעלבע טענה, אז עס זענען פאראן "צופיעל אידען אין זייערע לענדער", אדער איבעריגע אידען, וועלכע דאס לאנד קאן ניט אויסהאלטען.

וואס־זשע בלייבט פאר די דאזיגע "איבעריגע" טויזענטער און מיליאנען אידען צו טאן, אויב ניט צו נעמען דעם וואנדער־שטעקען אין האנט, און זוכען פאר זיך א רעטונג אין אן אנדער לאנד?

אט דער דאזיגער אמת, פארענטפערט ממילא די פראגע ווארום העכער א צענדליג יאר נאך דער מלחמה, וואנדערען נאך אלץ אויס פופציג טויזענט אידען, אין פארלויף פון א יאר, פון די פארשיעדענע אייראפייאישע לענדער. און די דאזיגע אויסוואנדערונג וועט מוזען פארטגעזעצט ווערען, אזוי לאנג, ווי עס וועט זיין א פראבלעם פון "איבעריגע" אדער "צופיעל" אידען אין אייראפע.

די ארבייט פון "האיאס" פאר די דאזיגע אויסוואנדערער איז זיכער, זעהר א ווינשענסווערטע. און די דאזיגע ארבייט וועט מוזען אנגעהאלטען ווערען, אזוי לאנג, ווי עס וועלען זיין אידישע אויסוואנדערער.

די פרוי צייכענט זיך אויך אויס אויפ'ן געביט פון ערפינדונגען

זי זוכט זיך ניט נאר אויסצוגלייכען מיט דעם מאן, נאר זוכט איהם נאך איבערצושטייגען.

מיר לעבען אין א זעהר מאדערנער צייט, אין א צייט ווען די געשלעכטער זוכען ניט נאר זיך אויסצוגלייכען, ווערען גלייך בארעכטיגטע בירגער אין אונזער קאמערציעלען און אינדוסטריעלען לעבען, נאר זיי זוכען פאקטיש צו איבערשטייגען איינער דעם צווייטען. עס זעהט אויס ווי די געשלעכטער האבען אין זינען צו איבערשטייגען איינער דעם צווייטען, צו ווייזען אז איינער איז בעסער, מעהר פעהיגער ווי דער צווייטער — גלייך ווי מיט דעם וואלטען זיי געזוכט צו באהערשען איינער דעם צווייטען.

שוין אוועק די צייט ווען זיי האבען זיך געזוכט אויסצוגלייכען, און עס ענטשטעהט שוין א צייט פון איבערשטייגען.

געווען א צייט ווען מען האט זיך מיט דער פרוי גאר ווייניג גערעכענט. איהר — האט מען געגלויבט, געהערט די קיך, די אויפזיכט איבער דער פאמיליע — אין פאליטיק, אין קאמערץ, און אינדוסטריע און אפילו אין קונסט, האט זי קיין פלאץ ניט געהאט. פארשטעהט זיך אז עס זענען אלע מאל געווען און עס וועלען מסתמא אלע מאל זיין אויסנאמספאלען, אבער אין דורכשניט איז דאס געווען אזוי.

ביסלעכווייז האט די פרוי אנגעפאנגען צו פארנעהמען איהר פלאץ זייט ביי זייט מיט דעם מאן אין דעם פאליטישען, קאמערציעלען און אינדוסטריעלען לעבען, האט זיך אנגעפאנגען צו אינטערעסירען מיט קונסט און האט זיך בכלל גענומען פארמעסטען אין כחות מיט דעם מאן, האט דער מאן אבער געהאט איין טרייסט: אין אלעס וועט זיך אפשר די פרוי קאנען פארגלייכען מיט דעם מאן, פאראן אבער איין געביט, דאס פעלד פון ערפינדונגען, וואוהין די פרוי וועט ניט קאנען אריינקומען, און ניט נאר דערפאר וואס אויף דעם געביעט איז נויטיג ספעציפישע איבונג נאר אויך אן איינגענארטיגער טאלאנט.

קומט יעצט די באגאבטע שרייבערין רענע באש מיט אן ארטיקעל אין וועלכען זי באווייזט אז די טעאריע אז די פרוי איז ניט טעטיג אויף דעם געביט פון ערפינדונגען איז גרונד פאלש. זי ברענגט באווייזע אז די פרוי האט גאר א גרויסען חלק און האט אויף א גרויסען מאסשטאב מיטגעהאלפען אין די פיעלע ערפינדונגען וועלכע פארשאפען אונז אזוי פיעל באקוועמליכקייטען היינט צו טאג.

צו גרויס איז דאס צעטעל פון ערפינדונגען וואס זיינען געמאכט געווארען פון פרויען וואס די שרייבערין ברענגט אז מיר זאלען זיי דא אלע קאנען אויסרעכענען. מיר וועלען אבער ברענגען א פאר מעהר וויכטיגערע פון זיי.

די געשיכטע האט צו פארשרייבען אז דעם קאטען־דזשין, אט די מאשינקע וואס האט פאקטיש געמאכט א רעוואלוציע אין דער פראדוקציע פון קאטען אין דער סאוטה, אט די מאשינקע איז ערפונדען געווארען פון עלי וואהיטני. אזוי האט די שיכטע פארשריבען און אזוי ווערט געלערענט אין אלע סקולס פון דער וועלט בכלל און אין די אמעריקאנער סקולס בפרט. ווייזט זיך אבער ארויס, זאגט אונז די שרייבערין פון דעם ארטיקעל, אז פאר דיעזער זעהר וויכטיגער ערפינדונג איז גאר פאראנטווארטליך א פרוי, מרס. קעטהערין גרין, די פרוי פון גענעראל נאטאניעל גרין, א באריהמטע פיגור פון דער רעוואלוציאנערער צייט.

וויסט איהר, צום ביישפיעל, אז די מאשינקע וואס קיהלט דעם אייז קריעם, א מאשין וואס האט פאקטיש מעגליך געמאכט צו פראדוצירען אייז־קריעם אויף א גרויסען מאסשטאב און אונטער סאניטארע באדינגונגען, איז די ערפינדונג פון א פרוי נענסי מ. דזשאהנסאן, און זי האט איהר ערפינדונג געמאכט אין יאהר 1843.

ערשט גאר לעצטענס האט א ברוקלינער פרוי, ראוז שולמאן, לויט אלע וואהרשיינליכקייטען א אידישע, ארויסגענומען א פאטענט פאר אן ערפינדונג. די ערפינדונג באשטעהט אין אזא צוריכטונג וואס מאכט מעגליך צוצוריכטען און באפעסטיגען אן אייזבעג, וואס זאל זיך האלטען פעסט אויף דעם קאפ פון א קראנקען און זאל ניט אראפפאלען.

די ערפינדונגען וואס פרויען האבען געמאכט נעהמען אין זיך אריין בלויז ערפינדונגען וואס האבען צו טאן מיט הויז זאכען אדער זוכען צו פארלייכטערען דער הויז פרוי'ס ארבייט — כאטש אויף דעם געביט קאן זי זיך און זי האט זיך טאקי פיעל אויסגעצייכענט. נאך אלעמען איז זי דאך מיט דעם טייל פון דער מעכאניק שטארק פארבונדען און איהר באקאנטשאפט מיט די זאכען וועט אפילו דער מאן אויך ניט וואגען אפשטרייטען. זי האט אבער גרויסע פארדיענסטען אויך אויף דעם אלגעמיין ערפינדערישען געביט. פאראן פיעלע ערפינדונגען וואס די פרוי האט געמאכט אויף דעם געביעט פון אויטאמאביל טיילען, רייללראוד טיילען אין באקוועמליכקייטען, פאקטיש אויף יעדען געביט פון ערפינדערישקייט.

אזוי זוכט די פרוי ניט נאר זיך אויסגלייכען מיט דעם מאן, נאר אפילו איהם אריבערשטייגען.

אין דער וועלט פון געשעפט און פינאנץ

דער פארשטעהענדער קריעג אין דער געשעפטס וועלט צווישען די פאראייניגטע שטאאטען און קענעדע. שלאגען וועט מען זיך מיט טאריפען. קענעדע וועט מוזען אנגרייפען די אמעריקאנער אינדוסטריע פאר דעם אנגריף אויפ'ן קענעדער פארמער וואס האט געפיהרט צו דעם דאזיגען קריעג און ווער וועט פון דעם פראפיטירען. וואס איז דער אויסוועג?

פון אריה פאש

ווי עס זעהט אויס האט ניט דער אמעריקאנער סענאט און אויך ניט די אמעריקאנער רעגירונג גענומען אין אכט די ווארנונג פון דער קענעדער רעגיערונג, און דער אמעריקאנער סענאט צוזאמען מיט'ן קאנגרעס וועלען אין די קומענדע עטליכע וואכען רעווידירען דעם טאריף, דער טאריף וועלכער וועט אם שטארקסטען טרעפען קענעדע.

די רעוויזיע פון טאריף ציהט זיך נאך פון די פארשפרעכונגען וועלכע זענען געמאכט געווארען פון פרעזידענט הואווער אין צייט פון די פרעזידענט וואהלען אין דער רעפובליקאנער פלאטפארמע.

אין דער צייט פון די פרעזידענט וואהלען איז נויטיג געווען צו באקומען די פארמער שטימען, און די פארמער אין די פאראייניגטע שטאאטען האבען געהאט גרויסע פארדערונגען. די רעפובליקאנער פארטיי האט דעריבער אין איהר פלאטפארמע אנגענומען א פלאנק פון "פארמער רעליעף", העלפען די פארמער דורך קרעדיטען און א העכערען טאריף אויף פראדוקטען פון אויסלאנד וועלכע זענען אין דירעקטער קאנקורענץ מיט'ן אמעריקאנער פארמער.

די רעפובליקאנער פארטיי איז אלע מאל געווען פאר א הויכען טאריף. דער אויסרייד איז אלע מאל דערזעלבער. פראטעקטען די אינדוסטריע אין לאנד געגען אויסלענדישע קאנקורענץ, און אין דער פראגע פון הילף פאר פארמער איז מען אויך געקומען צום זעלבען שלוס, און דאס איז, אויב מען וויל העלפען דעם פארמער, דארף מען איהם אויסהיטען פון אויסלענדישער קאנקורענץ.

די פאראייניגטע שטאאטען האבען א זעהר רייכען אגריקולטור שכן און דאס איז קענעדע. די שטאאטען זיינען אלע מאל געווען א גוטער מארק פאר'ן קענעדער פארמער, און די הויך אינדוסטריעל אנטוויקעלטע אמעריקע האט זיך געגנויטיגט און נויטיגט זיך יעצט אויך באדייטענד אין דעם קענעדער אגריקולטור קרעמער, אבער ווען די פראגע איז ארויפגעשוואומען וועגען אפהיטען די אינטערעסען פון דעם איינענעם פארמער האט מען זיך גענומען טראכטען וועגען פלענער פאר דער אפהיטונג און מען איז געקומען צום שלוס אז דער איינציגער אופן איז אויפשטעלען א העכערע טאריף וואנט געגען דעם קענעדער פארמער און דערמיט אפהיטען דעם איינענעם.

מיר וועלען זיך דא ניט אפשטעלען אויף דער ריכטיגקייט פון דער טעאריע און אויב די רפואה איז ווירקליך א ריכטיגע און וועט העלפען. מיר וועלען בלויז קאנסטאטירען דעם פאקט, אז דאס איז די רפואה וועלכע ווערט אנגעווענדעט, אדער בעסער געזאגט געפלאנט.

קענעדע איז פארקעהרט א גוטער מארק פאר דער אמעריקאנער אינדוסטריע און יערליך ווערען פאר הונדערטער מיליאנען דאלאר סחורה אימפארטירט פון די שטאאטען נאך קענעדע, און עס לוינט זיך מיט קענעדע ניט איינצורייסען. אבער די אינטערעסען פון די פארמער פארדערן אהעכערען טאריף אויף אגריקולטור פראדוקטען אזוי אז דער אימפארט זאל מיט זיי ניט קענען קאנקורירען.

נאך לאנגע פארהאנדלונגען האבען די פארשיעדענע קאמיטעטען אויסגעארבייט דעם פאלגענדען פראגראם צו העכערען דעם טאריף, אויף:

שעפסען, עפות, מייפעל סיראפ, מילך, קעז, חזיר פלייש, ווייכע האלץ, בהמות לייכט־געוויכטיג, פארשיעדענע פליישען, פלאקס, קארטאפעל, מייפעל שוגער און סמעטענע.

דער טאריף אויף די דערמאהנטע פראדוקטען לויט די פארגעלייגטע פלענער ווערען געהעכערט פון 20 ביז 160 פראצענט. אז די דאזיגע פראדוקטען קומען הויפטזעכליך פון קענעדע איז צו זעהן פון דער פאלגענדער סטאטיסטיק פארעפענטליכט לעצטעס יאהר פון אמעריקאנער קאמערץ דעפארטמענט.

קענעדע עקספארטירט יערליך נאך די שטאאטען פאר 14 מיליאן דאלאר לייכט געוויכטיגע בהמות פון 1000 פונט און נידריגער. דער טאריף אויף דעם איז געווען איינס און א האלבען פראצענט, יעצט וועט דער טאריף זיין איבער דריי פראצענט.

פלייש ווערט יערליך אריינגעפיהרט פון קענעדע נאך די שטאאטען פאר פינף מיליאן דאלאר. דער טאריף איז געווען 3 פראצענט. יעצט וועט ער זיין 6 פראצענט.

קארטאפעל עקספארטירט קענעדע יערליך נאך די שטאאטען פאר 4 מיליאן דאלאר. דער אפצאהל איז געווען 50 סענט פאר א הונדערט פונט. יעצט וועט עס זיין ארום א דאלאר און א האלב אדער 45 סענט א בושעל.

דער אפצאהל אויף מייפעל שוגער וועלכעס קענעדע שיקט אריין פאר ארום דריי מיליאן דאלאר איז געווען 4 סענט א פונט. יעצט וועט דער אפצאהל זיין 8 און א האלבען סענט.

דער אפצאהל אויף קרים איז געווען 20 סענט פון גאלאן, יעצט וועט דער אפצאהל זיין ארום 57 סענט א גאלאן און פון דער דאזיגער סחורה עקספארטירט קענעדע נאך די שטאאטען פאר איבער צוויי מיליאן דאלאר א יאהר.

מיט איין ווארט, אגריקולטור ארטיקלען פאר א סומע פון 75 מיליאן דאלאר וועלכעס קענעדע עקספארטירט נאך די שטאאטען, וועלען צוליעב דעם טאריף, איינפאך פארבאטען ווערען אריינגעפיהרט צו ווערען אין די שטאאטען פון קענעדע, און דאס וועט פארשטעהט זיך זיין א גרויסער קלאפ פאר'ן קענעדער פארמער, וועלכער וועט כמעט ווי פארלירען א גוטען מארק ווייל דעם אימפארטער וועט זיך בעסער לוינען צו קויפען אין דער היים וואו דער פרייז וועט זיין באדייטענד קלענער אויידער אימפארטירען.

א שטיקעל טומעל האט זיך וועגען דעם אויפגעהויבען צווישען די קענעדער פארמער און די קענעדער רעגיערונג וועלכע איז פיעל אפהענגיג פון דעם פארמער, האט געגעבען דער אמעריקאנער רעגיערונג א "קאפוליער אנצוהערעניש", אז אויב זי וועט העכערען דעם טאריף אויף די דערמאהנטע ארטיקלען און דערמיט ארויסיאגען דעם קענעדער פארמער פון אמעריקאנער מארק וועט די קענעדער רעגיערונג אננעהמען עהנליכע מיטלען.

די עהנליכע מיטלען וועלכע די קענעדער רעגיערונג קען אננעהמען וועלען טרעפען גאנץ שטארק די אמעריקאנער אינדוסטריע. די לעצטע עקספארטירט פאר הונדערטער מיליאנען דאלאר סחורה א יאהר נאך קענעדע, און ווען די קענעדער רעגיערונג זאל העכערען דעם טאריף אויף די ארטיקלען וועלכע ווערען אין קענעדע אריינגעפיהרט פון די שטאאטען, דאן וועט די אמעריקאנער אינדוסטריע פיעל מעהר ליידען געלטליך איידער קענעדע.

עס וואלט בלויז אויסגעקומען דאס וואס מיט יענע צוויי אידען, וועלכע קאזאקען האבען געכאפט אויפ'ן וועג. יעדער קאזאק האט זיך גענומען א אידען, סטראשענדיג דעם אנדער קאזאק, אז אויב ער וועט טשעפען זיין אידען וועלכען ער האט אויסגעקליבען וועט ער צורייסען אויף שטיקער דעם אידען וועלכען דער צווייטער קאזאק האט אויסגעקליבען.

אין אנדערע ווערטער מיינט עס, אז קענעדע קען זיך אפרעכענען מיט דער אמעריקאנער אינדוסטריע פאר פארטשעפען זיך מיט קענעדער אגריקולטור.

מיט עטליכע חדשים צוריק האט דער פיהרער פון דער יעצטיגער קאנסערוואטיווער אפאזיציע אין פעדעראלען פארלאמענט עפענטליך געפדערט פרעמיער קינג'ן וואס ער האט בדעה צו טאן געגען די געפלאנטע גזרות אין די שטאאטען געגען דעם קענעדער פארמער.

פרעמיער קינג האט דאמאלט געענטפערט, אז עס איז ניטא זיך וואס צו שרעקען פאר פלענער. די רעגיערונג האלט איהר אויג אפען אויף דעם און ווען די געפאהר וועט קומען וועט זי אנהעמען די נויטיגע מיטלען צו באשיצען די פארמער געגען דער אטאקע.

עס איז דאן געווען א גוטער צוג פון פרעמיער קינג, ווייל עס איז נוצלאז געווען צו פארפיהרען א קריעג איידער אמעריקע האט עטוואס געטאן. פרעמיער קינג האט אבער דאן געהאפט אויף די פארהאנדלונגען וועלכע דער קענעדער פארטרעטער אין די שטאאטען האט געפיהרט מיט יענער רעגיערונג. די האפנונגען זענען צורונען געווארען. דער אמעריקאנער סענאט און קאנגרעס האבען שוין אזוי גוט ווי באשטעטיגט צום העכערען טאריף און עס קומט יעצט קענעדעס צוג.

די קענעדער רעגיערונג וועט זיך ניט קענען העלפען און וועט מוזען מאכען א קאנטער אטאקע. די אטאקע ווי געזאגט קען בלויז זיין אויף דער אמעריקאנער אינדוסטריע, און דאס וועט זיין א נקמת אקט. דער קענעדער פארמער וועט דערמיט ניט געהאלפען ווערען און עס וועט איהם אויך ניט פארגיטיגען פאר זיין פארלוירענעם מארק, אבער א רעגיערונג מוז אנהאלטען איהר פרעסטיזש.

דער סך הכל פון דעם איז אז מען מעג זיך ריכטען אויף א שאלער מלחמה אין דער געשעפטס וועלט צווישען די שטאאטען און קענעדע א מלחמה פון וועלכער ביידע וועלען זיכער פארלירען, און אויב אימיצער וועט געווינען וועט עס זיכער ניט זיין דאס פאלק, נאר די גרויסע קארפאריישאנס פאר וועלכע עס לוינט זיך פון יעדען צד.

עס זעהט זיך אבער קיין אויסוועג ניט צו פארמיידען דעם דאזיגען קריעג.

ליטעראַרישע נאָטיצען

פון מ. יארבלום

1) זכרונות פון א גענעראל — א איד.
2) אידען הערשען אין רוסלאנד — פון ג. סימאן.

אין פאריז, פארלאג „מאסקווע", איז נאר־וואס ערשינען אן אינטערעסאנט בוך. דער מחבר פון דאזיגען בוך, מ. גרולעוו, א גענעראל פון דער רוסישער ארמיי, א איד, וואס האט זיך, פארשטעהט זיך, געשמד'ט, אנדערש וואלט ער ניט געקענט דערגרייכען צו אזא הויכער מדרגה אין מיליטער, און שפילען א וויכטיגע ראליע אין משך פון א סך צעהנדליגע יאהרען.

און אינטערעסאנט, דער גע'שמד'טער גענעראל שרייבט זיינע זכרונות אין א טאן פון א הייסען, אפילו נאציאנאלען איד. אויפ'ן בוך שטעהט אפילו געדרוקט, אז די ריינע הכנסות פון פארקויף ווערען איבערגעגעבען אין רשות פון קרן קימת לישראל! און דאס גאנצע בוך, זיינע לעצטע געדאנקען און ווערטער ווידמעט דער גע'שמד'טער גענעראל זיינע עלטערען און דאס „פיעל ליידענדע אידישע פאלק".

דער גענעראל גרולעוו איז ניט דער איינציגער איד וואס איז געגאנגען אויפ'ן דאזיגען לייכטסטען וועג אין אלטען צארישען רעזשים, אויפ'ן וועג פון שמד. נאר ניט א סך פון די דאזיגע לייט האבען אויסגעוועהלט די מיליטער־קאריערע, און ניט א סך האבען זיך אזוי הויך אויפגעהויבען אין דער דאזיגער ספעציפישער סביבה — געווארען גענעראל פון גענעראל־שטאב, וואס האט אפילו אין א געוויסען מאמענט געהאלטען ביים ווערען צייטווייליגער אויספיהרער פון אמט פון קריעגס־מיניסטער, און פאהרען מיט באריכטען צו ניקאלאי דעם צווייטען.

די לעבענס געשיכטע פון דיזען גענעראל? זי איז ניט קאמפליצירט. געבוירען אין א פשוט'ער אידישער משפחה אין אידישען תחום המושב, אין שטעדטעל רעזשיצע, וויטעבסקער גובערניע, פארברענגט די קינדער יאהרען פונקט ווי טויזענטער און צעהנדליגע טויזענטער אידישע קינדער, אריינגעצויגען געווארען אין א נייעם שטראם — אין השכלה שטראם — אין וועג צו ארויסרייסען זיך פון דאזיגען תחום סיי גייסטיג, סיי מאטעריעל, מניעות אויף יעדען שריט און טריט; הגם אין יענע יאהרען — אין די זיבעציגסטע יאהרען פון פאריגען יאהר־הונדערט — האט די רעגירונג געהאלפען פארשפרייטען בילדונג צווישען אידען — שפעטער אריין אלס א פרייוויליגער אין מיליטער־דיענסט אין פסקאוו; שנעל געווארען קאפראל, גע'חלומ'ט אריין אין דער יונקער־שול, נאר די טיר איז פארמאכט, ניט קוקענדיג וואס ער האט גלענצענד די עקזאמענס אויסגעהאלטען; דאס אידישקייט האט געשטערט.

עס ווילט זיך אבער דעם יונגען אונטער־אפיציר מארשירען פאראויס, ער זעהט פאר זיך א גרויסע, א אומבאגרע־נעצטע וועלט, א וויכטיגע קאריערע; ער איז דערצו גרייט, ער האט דערצו א גרויסען חשק, נויטיגע פעהיגקייטען, נאר עפעס שטערט, עפעס א קליינינקייט, נאר א קליינינקייט — א אויסערליכע מניעה — דאס איז די רעליגיע, צו וועלכער ער איז סיי ווי סיי ניט צוגעבונדען, ער האט זי אפילו פארגעסען, באנוצט זיך מיט איהר קיינמאל ניט. און זי איז די איינציגע מניעה אין וועג. צי לוינט זיך טאקע זיך האלטען ביי דער דאזיגער פארמעלער רעליגיע? און צוליעב איהר פארלירען א גרויסע קאריערע א גרויסע צוקונפט?

וואס איז דא לאנג צו טראכטען? ס'איז דאך אזוי פשוט! נאר גרולעוו פיר־לאזאפירט דאך, און דווקא א סך; ער נויטיגט זיך אין א באגרינדונג פון זיין שריט, אין א בארעכטיגונג אפילו. און דער היינטיגער אלטער גענעראל פילא־זאפירט, דערמאנענדיג זיך דעם דאזיגען מאמענט ווען ער האט געהאלטען ביים „איבערגעהן דעם רוביקאן": מען טאר ניט בייטען די רעליגיע? פארוואס? אלעקסאנדרא פעאהאראוונע, כדי צו באקומען די רוסישע קרוין, מעג, און איך ניט? און קיינער האט דאך איהר פארוואורפען ניט געמאכט. און בייטען בירגערשאפט מעג מען? פארוואס אויך ניט רעליגיע, באזונדערס ווען מען איז ניט צוגעבונדען צו איהר? אמת, דער גענעראל פיהלט אז עס איז ניט אזוי פשוט: מען פארלאזט די געדריקטע און מען געהט איבער אין די רייהען פון די שטארקע. נאר אויך דא געפינט ער א תרוץ: די קריסטליכע רעליגיע קעמפט דאך ניט געגען די אידען! און דער עיקר, ער האט דאמאלס באשלאסען אין זיך צו קעמפען אקטיוו און פאסיוו געגען די פארפאלגונגען אין רוסלאנד.

מיר מוזען גלויבען דעם גענעראל, אז ער האט זיך אזוי לאנג געשלאגען מיט דער דעה, אזוי פילזייטיג פילאזאפירט מיט זיך. אפשר. דער סוף — ער איז אריבער דעם רוביקאן! און די גרויסע וועלט האט זיך פאר איהם געעפענט — אלץ העכער און העכער, אלץ ווייטער און ווייטער. ער זאל האבען אין זיין קאריערע א סך „געקעמפט" פאר די געדריקטע, זעהט מען ניט אין זיינע זכרונות; ניט א סך מעהר ווי אנדערע הונדערטער מעהר אדער ווייניג ליבעראלע מיליטער לייט.

די זכרונות פון גענעראל זענען באמת אינטערעסאנטע; לעבעדיגע בילדער פון לעבען פון די העכסטע פיהרער פון דער אלטער צארישער ארמיי: אומפעהיגקייט, קארופציע, ווילדקייט — אנפאנגענדיג פון פשוט'ע אפיצירען און ענדיגענדיג מיט די העכסטע גענעראלען און גענעראל־גובערנאטארען, און ביז די פארשטעהער פון ראמאנאוו דינאסטיע — פון ניקאלאי קאנסטאנטינאוויטש, פון ניקאלאי ניקאלאיעוויטש און אנדערע העלדען פון רעזשים.

און גרולעוו האט ניט אויסגעהאלטען, נאך דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה ציהט ער זיך ביסלעכווייז צוריק, גיט זיך אפ ליטעראַרישער טעטיגקייט — אין ליבעראלער ריכטונג, רופט ארויס אומצופרידענהייט פון קריעגס־מיניסטעריום, און גיט זיך ענדליך אפ אין דעמיסיע, אין 1912, זייענדיג צייטווייליגער קאמענדאנט פון דער ברעסט־ליטאווסקער פעסטונג. מעהר האט גרולעוו ניט געקענט אטעמען די לופט פון דער מיליטערישער סביבה פון אלטען רעזשים; ער איז אינגאנצען אוועק, פארלאזט רוסלאנד, באזעצט זיך אויף שטענדיג אין ניצע, וואו ער האט איצט פארענדיגט זיינע זכרונות, געווידמעט דעם אידישען פאלק, מיט וועלכען ער האלט זיך עד היום פארבונדען.

בלי ספק, די דאזיגע זכרונות זענען אינטערעסאנט, שטעלען מיט זיך פאר א וויכטיגען מענשליכען דאקומענט, גיבען א לעבעדיגען בליק פון די הערשענדע לייט פון אלטען רוסלאנד; זיי זענען אויך דורכגעדרונגען מיט געפיהלען פון ליבעראליזם און פון ווארעמע סימפאטיע צו אידען, נאר זיי לאזען דאך איבער א פיינליכען געפיהל, וואס שוואכט אפ די סימפאטיעס צום מחבר. דאך איז ער אוועק, אוועק פון די שוואכע צו די שטארקע, דאך „אריבער דעם רוביקאן" — צוליעב וואס? צוליעב א ברייטער קאריערע, אהן קיין שום מענשליכע אידעאלען. אחוץ דעם — צו לאנג צייט האט דער גענעראל בעדארפט כדי זיך איבערצוצייגען, אז מענשען וואס ווילען באמת יושר און גלייכהייט קענען ניט צוזאמענארבייטען מיט די דאזיגע דעגענעראטען פון צארישען רעזשים; צו אפט פלעגט ער פארגעסען — דאס זעהט מען פון זיינע זכרונות — די יעניגע וואס ער האט פארלאזט אין אידישען תחום און בלויז זעלטען, אנשטויסענדיג זיך אויף א נידערטרעכטיגקייט, פלעגען זיך ביי איהם ערוועקען די פראטעסט־געפיהלען.

צוליעב וואס האט דער גענעראל געשריבען זיינע זכרונות? איינע פון די סיבות איז דער ווילען קריטיש אנאליזירען די מעלות און חסרונות פון ביידע לאגערען צו וועלכע ער האט געהערט: דעם ערשטען, דעם אידישען, און דעם צווייטען, דעם מיליטערישען; און גרולעוו מיינט, אז ווייל ער האט דורכגעמאכט דאס לעבען פון ביידע לאגערען, שטעהט ער מחוץ און העכער פון זיי ביידע, און איז פעהיג בעסער און ריכטיגער זיי אפצושאצען.

אמת איז, אז דער מחבר איז גוט באקאנט מיט'ן אידישען לעבען אין רוסלאנד, אין תחום המושב, מיט דער רעליגיעזער און געזעלשאפטליכער סביבה פון די זעכציג און זיבעציגער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט, ער איז באקאנט בכלל מיט'ן אידישקייט און אידישער רעליגיע, ער האט אפילו אין די יונגע יאהרען געשריבען פאעמען אויף העברעאיש, און זיינע שילדערונגען פון יענער צייט זענען באמת אינטערעסאנט. דער טאן אין וועלכען די זכרונות פון גע'שמד'טען גענעראל זענען געשריבען רופט זיכער ארויס צוטרוי צום מחבר; גאנץ מעגליך אז זיינע געפיהלען פון ליעבע און סימפאטיע

(פארזעצונג אויף פיידזש 5)